

Clinton, Türkiye ve Avrupa

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Şimdi Türkiye'nin oturup üstünde uzun uzun düşünmesi gereken bir husus var. Ne oldu da, bu ülke, genel bir model değişikliği yaşadı ve yaklaşık 170 yıldır sürdürdüğü Avrupa politikasını gözden geçirmeye başladı.

Bu soruyu çeşitli pozisyonlara göre tartışmak gerekiyor. Eğer aydınlar açısından bakılırsa sürdürülebilen çizgide önemli bir kopma olmadığı vurgulanabilir. Aydınlar, Avrupalılaşmayı bugün de eskiden olduğu gibi benimsemekte ve savunmaktadır. Belki sorun da buradan çıkmaktadır. Çünkü, Avrupa tartışmalarında, toplum, aydınlar bağlamında ikiye ayrılmıştır. Bir grup, kayıtsız şartsız bir Avrupalılaşmayı savunurken, öteki bir grup tam da bu nedenden ötürü aydınları suçlamıştır. Suçlamanın gerekçesi de aydınların bu Avrupa tutkusu nedeniyle emperyalizme karşı aralaması, onu Türkiye'ye davet etmesidir.

Bu 'tarihsel' pozisyon ayrışması bugün de geçerliliğini aynen korumaktadır. Ama değişen iki husus

vardır ki, asıl üzerinde durulması gereken de odur.

Bunların ilki, Türkiye'de, tarihsel anlamda 'ilerici/ilerlemeci' kurumların geçirdiği değişimdir. Bunların başında da ordu gelmektedir. Ordu, Batılılaşmanın daima arkasında olmuştur. Çünkü, Osmanlı gibi köylü toplumlarında ordu daima yenileşmeci ve dönüştürücüdür. 1839'dan başlayarak, ordu ve sivil aydınlar Batılılaşma'nın vazgeçilmezliği konusunda tam bir ittifak içinde oldular. Şimdi, her ne kadar, emekli generallerin açıklamalarından ordunun Avrupa'ya ve Batılılaşmaya karşı olmadığını okuyorsak da, belli kesimlerin bu doğrultuda biraz geriye çekildiği gözlemlenebiliyor. En azından bir ordu-aydın kopuşmasının yaşandığı görülebiliyor.

Bunun bir açıklamasını o klasik 'anti-emperyalizm' söylemini sürdürenler yapabilir. Türkiye, eskisine oranla ekonomik ve jeopolitik açıdan bir hayli güçlüdür. O nedenle de artık Avrupa'ya karşı çaresizlik duygusuyla ve teslimiyet anlayışıyla hareket etmek gereksizdir. Ama işin bir başka yanı daha var. O da şu...

Yüzyıl başı anlayışına göre Avrupa'yla olan ilişkiler, Avrupa yanlılarının da kabul ettiği bir modele

dayalıydı. Avrupa'nın tekniğini almak, fakat kültürünü dışarıda bırakmak. Bu yanıla Avrupa, herkesin, neredeyse dilediğince değerlendirdiği ve yorumladığı bir olguydu. O anlamda da Avrupa'nın, iç hukuk sistemine dönük ciddi bir tepkisi söz konusu değildi. Çünkü, talep başkasınıydı. Fakat bugün Avrupa'nın tavrı da, benimsediği rol de değişmiştir. Avrupa artık yalnızca teknik bir etkileşimi kabul etmemektedir. Tersine, Avrupa, önce ürettiği kültürü öne itmektedir. O da, 'Avrupa ülküsü' denebilecek ve son kertede 'hümanizma'ya dayalı bir modeldir. Fransız Devrimi'nin temel gerekçesinin kurumsal olarak benimsenmesidir. Avrupa, bu yaklaşımı kabul etmeyen hiçbir toplumla ilişki kurmamaktadır. Yani, artık, ilişkiye karar veren herhangi bir ülke değil, o ülkenin tutumuna bakan Avrupa'dır. Bu da, Avrupa'nın yönetimsel kurumlar aracılığıyla insan hakları başta olmak üzere her konuda bir ülkeyi açık açık denetlemesi anlamına gelmektedir. Talep şimdi Avrupa'nındır.

Clinton'ın, 'Bundan sonrasına Türkiye karar versin' lafını buradan okumak gerekir. Ama dileyenler, bunu da emperyalizm olarak alıp, Avrupa'ya sırtını dönmeyi sürdürebilir.